

co se jinde kolísá mezi psychologii, filosofií a sociologií a co se jinde hledají všechny jiné koncepce společnosti než jediná logicky správná koncepce sociálně vědecká, francouzská škola vedená Durkheimem stanovila si plán sociologie zcela pozitivní: společnost je skutečností zvláštní, jiná než psychologická, a je tedy zapotřebí vědy a metody vpravdě sociologické. Síla sociologické myšlenky francouzské spočívá v tom, že se vědomě a důsledně udržuje v mezích badání teoretického... Francouzští sociologové neměří nové sociální vědy podle její praktické poučitelnosti a okamžité prospěšnosti; jde jim především o vědeckou jistotu a s tohoto stanoviska jeví se jim jako problém značně svízelný a jen postupně a jen při trpělivém a soustavném úsilí vědeckém řešitelný. Sociologie — v pojetí francouzském — je daleka toho, aby se považovati mohla za vědu hotovou« (str. 255—256).

Uhlířův spis, vysvětlující základní ideu sociologie a ukazující, jak se jeví tato idea v dnešní formě sociálně vědecké, jest vhodným úvodem do studia sociologie. Jeho předností jest, že seznamuje čtenáře velmi podrobně a věrně s myšlenkovým světem Comtovým a Durkheimovým a že je psán poutavě. Na ohlášené další dva svazky trilogie, t. j. na knihy »Sociologická soustava« (učebnice sociologie) a »Sociální filosofie« (2. vydání) možno se těšiti.

A. Klimt.

ALBERT THIBAUDET: LES IDÉES POLITIQUES DE LA FRANCE. Paris, Stock 1932. 264 str.

Francouzská politika se jeví autoru jako šest myšlenkových proudů, které se začaly tvořit po r. 1815, kdy se proti sobě postavily stará a nová Francie v politice, náboženství a literatuře. Jsou to proudy: tradicionalistický, liberální, průmyslový, křesťansko-sociální, jakobínský a socialistický.

T r a d i c i o n a l i s m u s chce navazovat na minulost. Váží si především dvou mocí staré Francie: monarchie a církve. Chce, aby stát byl ve shodě s konservativními silami: rodinou, získaným jměním, armádou. Sociální otázku chce řešit smírně a zachováním dosavadních tříd. Ještě r. 1885 měl ve sněmovně většinu. Tím, že podporoval některá pochybná hnutí (boulangismus, Dreyfusova aféra), ztratil téměř parlamentní zastoupení. Dnešní hrstka zastánců království ve sněmovně si už ani neříká monarchisté, ba ani konservativci — jsou pouze neodvislí, což ovšem divně souhlasí se závislostí na minulosti, jež je úhelným kamenem tradicionalismu. Zmizeli tradicionalismus z politiky, je to zásluhou vývoje doleva, jenž trvá ve Francii od r. 1830. A v tomto vývoji doleva působila opět hlavně laická škola, která staví každou novou generaci na levo od předcházející.

Tradicionalismus, vyloučený z politiky, přešel do literatury, jež je většinou pravá, kontrastujíc tak s literaturou XVIII. století, která připravila Revoluci svými levými sklony. Avšak i dnešní pravá literatura, a tedy vlastně Paříž, zůstávají věrny svému dějinnému poslání oposice. Ideje pravice, jež přešly do literatury, bojují v ní a konají tak nutnou kontrolu levého režimu, již nemůže konat pravice, vyloučená prakticky z politiky. To je však také dnes jediný význam tradicionalismu. Barrès, zakladatel nacionalismu a Maurras, zakladatel Action française, budou mít čelné místo mezi politiky a moralisty 20. století, ale jejich ideje nemají v praktické politice žádný význam. Tradicionalismus částečně nahradil liberalismus a po válce industrialismus.

Thibaudet soudí, že **l i b e r a l i s m u s** je dnes ve Francii silnější, než se myslí. Při tom chápe liberalismus jako svobodomyšlné ideové společenství založené na snášenlivosti a spolupráci. Od r. 1903, kdy Faguet napsal, že ve Francii není liberálních, t. j. svobodomyšlných žvlů, ztratily téměř všechny strany své protiliberální zabarvení. Dokonce i Církev je svobodomyšlná. Ovšem jako je tomu i v ostatní Evropě, ztrácí se ve

Francii liberalismus jako politická strana a přechází do veřejného života: náboženského, politického a hospodářského.

Do náboženského života přešel liberalismus, t. j. svobodomyšlné nazírání, od rozluky církve a státu, jež zničila klerikalismus, t. j. kontrolu církve nad veřejným životem, ale také protiklerikalismus. Politický liberalismus dostal také téměř vše, čeho žádal, a na potírání křiklavých nedostatků stačí dnes poslanci a tisk. Konečně hospodářský liberalismus byl téměř vyhuben sociálními zákony na jedné straně a ochranářstvím na druhé. Jeho nástupcem v inspirování politických myšlenek se stal industrialismus.

I n d u s t r i a l i s m u s je podle T-a politický systém, v němž je politické hledisko podřízeno výrobě. Někteří namítají, že pak tedy zde už nejde o ideje, nýbrž o zájmy. Avšak T. upozorňuje, že v tomto případě nejde jen o hrubé zájmy, nýbrž o zájmy, které se snaží o dohodu s rozumem, o hospodářské hnutí, které jde spolu s určitou hospodářskou teorií a naukou aktivismu. Nejde jen o pouhé otázky průmyslu, nýbrž o osud civilizace, jenž je závislý na rovnováze mezi výrobou a spotřebou. Dnešní francouzský industrialismus měl před 100 lety předchůdce. Saint-Simon tvrdil již tehdy, že politika je podřízena hospodářství a že organizovaná a řízená výroba je největším zájmem lidstva. T. při tom ukazuje, že ani tento Saint-Simonův industrialismus nebyl jen zájmovým materialismem, nýbrž že poskytoval svým stoupencům v průmyslu ideální nadšení k provádění velikých podniků.

Po válce se nespokojil velký francouzský průmysl obvyklým politickým vlivem, nýbrž snažil se o aktivní styk s inteligencí, účastnil se na dělnickém zákonodárství a pod. Dva francouzští iniciátoři Mezinárodního úřadu práce, Arthur Fontaine a Albert Thomas jsou jakoby pozdními stoupenci saint-simonismu, t. j. dnes osvíceného, sociálního a racionálního industrialismu. T. ovšem vidí slabiny tohoto industrialismu. Saint-Simon byl průkopníkem, jenž měl kapitalismus před sebou a viděl jej tak, jak si jej přál. Dnešní stoupenci industrialismu a průmyslníci sami mezi nimi, nemohou se zbavit dědictví kapitalismu, jak se vyvinul od doby Saint-Simonovy proti jeho ideálům. Musí počítat s nabytým jméním, soustavou zájmů, doktrinou zájmů a také s vůlí tyto zájmy hájit. Není pozdě zdobit tento kapitalismus nějakou ideologií, ptá se T? Francouzský kapitalismus, silný v politice i v tisku, nedospěl k určité politické doktríně, nýbrž zůstal v okruhu zájmového oportunismu. Zatím mu tato úloha svědčí nejlépe a přijímá ji také země s tak vyvinutým dědičným smyslem, jako je Francie, kde „srdce je sice na levo, ale peněženka na pravo“.

Křesťanství bylo dlouho ve Francii zdrojem politických idejí. Dnešní křesťanský socialismus, jehož úkolem je proniknutí společnosti katolictvím, není klerikálním hnutím. Naopak, je hnutím sociálním, republikánským a demokratickým. Navazuje na nejlepší tradice francouzského katolicismu, na účast laického živlu v církevním životě, na myšlenky Lamennaisovy: odluku církve od státu, lidové kněžstvo. Odluka prospěla hnutí potud, že sblížila kněží s lidem a donutila je k větší přizpůsobivosti. Strana lidových demokratů přijala rozhodně republikánskou politiku — po boulangismu a Dreyfusově aféře poznala církev, že vždy ztratí v boji na straně reakce. Křesťansko-sociální hnutí má hojně stoupenců a má i mládež. Chybí mu však vůdce.

J a k o b í n s t v í m je T-ovi radikalismus. Není tradicionalistickou stranou, ale může o sobě říkati, že má nejstarší tradici. Je totiž stranou francouzské Revoluce. Na pravo od něho jsou strany, které pokládají Revoluci za minulost, za něco, co sice snášejí, ale co by dnes nedělaly. Na levo od radikalismu je socialismus, strana revoluce, ale nikoli

politické a francouzské, nýbrž sociální, kolektivistické a mezinárodní. Jediný radikalismus je přímým dědicem Jakobínů, od nichž přejal dvě myšlenky, jež vytvořily první republiku a udržují třetí: nacionalismus a výbory.

Nacionalismus, t. j. politika s hlediska zájmů, práv a ideálů národa. Národa jakožto celku odlišného, později odpoutaného od krále, protivného králi a na konec dědice odstraněného krále. Výrazem národa jsou ideje, ve Francii ideje XVIII. století a roku 1789. Revoluční duch usiluje o shodu mezi zemí a těmito idejemi. Tím je radikalismus stranou středního Francouze. Tento nacionalismus, vlastenectví Lidských práv a stálý odkaz k Revoluci představoval Clemenceau. Chyběla mu ovšem úplně druhá složka radikalismu: smysl pro výbory.

Clemenceau nebyl ani za války pro Výbor obecného blaha, panoval a vládl sám. Proto také padl — byl radikálem bez výborů. Výbory — toto dědictví Revoluce, jejíž kostru v celé zemi tvořily, jsou dodnes základem radikální strany. V nich se diskutuje, kritizuje, vládne myšlenkami. Výbory udávají radikalismu linii politické činnosti i její tempo. Jsou zárukou pochodu v levo, organisovaného, zároveň však uspořádaného. Neboť radikální i socialistické výbory častěji brzdí než pohánějí. Pravicové strany se posmívají „výborovým stranám“, ale nepodařilo se jim dosud vytvořiti něco podobného. Podobným semenišťem idejí levých stran jsou i jejich sjezdy. Jsou to takřka parlamenty v malém, kde se srážejí protivníci i tendence, kde prostý člen není jen pasivním účastníkem jakési valné hromady akcionářů, nýbrž kde se s ním počítá, kde debatuje a bojuje.

Výbory, vyžadované venkovem a tradicí, vytlačují ze strany autoritářský a centralisující radikalismus rázu Clemenceauova. Je třeba přiznati, že v nich se udržuje demokracie. Zároveň s tiskem zastupují občany vůči státu a konají účinnou veřejnou kontrolu.

Tyto výbory jsou vlastně volnomyšlenkářské společnosti, jež prospívaly nejlépe před rozlukou církve a státu, v protiklerikálním boji, v Dreyfusově aféře. Dnes je jim hlavním heslem laická a jednotná škola jakožto protivy škole konfesijní a buržoasní.

V celku je radikální strana stranou středního Francouze, vyznávajícího zásady Revoluce: rozšíření vlastnictví, jistý blahobyt všem, nedůvěru k bývalým nepřátelům Revoluce, kněžím a šlechtě, důvěru v místní zastánce, právníka a učitele, výbory, v nichž se vytvoří a budou působit myšlenky Revoluce.

Posledním myšlenkovým proudem, který T. rozbírá je *s o c i a l i s m u s*. Hájí ho především proti těm, kdo říkají, že je jen hnutím zájmovým, nikoli ideovým. T. ukazuje, že socialismus se nevyčerpává uskutečňováním jednotlivých úspěchů, nýbrž předpokládá určité celkové hodnocení dnešní společnosti, již chce nahradit společností novou. T. studuje styčné body socialismu a radikalismu. V době Jauresově se obě strany značně lišily: jedna chtěla kolektivní, druhá drobné vlastnictví, jedna zrušení, druhá demokratisaci kapitálu, jedna revoluci, druhá vývoj. Francouzský socialismus se však od té doby rozšířil do nedělnických kruhů, dostal se do styku se staršími zájmy a jinými způsoby myšlení, přizpůsobil svou vlastnickou nauku na prospěch malého vlastnictví. Byl také stále více kontrolován odborovým hnutím, jež postupně nahrazovalo marxistickou ideologii dělnickým realismem. V těchto otázkách se tedy socialismus přiblížil radikalismu. V čem se ještě značně liší, je otázka míru. Ne že by si obě strany nepřály míru, ale socialisté pokládají mír sám o sobě za cíl, kdežto radikalismus chce mír v bezpečnosti, vážnosti Francie a účtě mírových smluv. Socialismus je pro úpravu smluv a pro zřek-

nutí se národní svrchovanosti. T. poznamenává, že střední Francouz se však bojí rizika. Bezpečnost zůstane ještě dlouho ve Francii základem volání po míru. Posice socialismu je pak ztížena také tím, že na jedné straně hájí mezinárodní politiku Internaciaonály, ale na druhé straně musí národní hospodářskou politikou hájit zájmů svých členů.

V závěru prohlašuje T., že chtěl vylíčit platonickou Republiku ideí, jež mohutní nebo se zmenšují a tak přispívají k životu celku: ideje spojení přítomnosti s minulostí, ideje soužití svobodných jednotlivců, ideje výroby a přeměny světa průmyslem a vynálezy, ideje sociálního hnutí v rámci křesťanství, ideje francouzské Revoluce v jejích zásadách a vývoji, ideje sociální budoucnosti.

Zdrželi jsme se déle u T-ova spisu, poněvadž jsme pokládali za důležité seznámit české čtenáře s hlavními jeho myšlenkami. Četba originálu je dost těžká a plná detailných narážek na francouzský politický a literární život.

Dr. K. Jelínek.

BIBLIOGRAFIE.

ANGLICKÁ.

- BALLA (V. de). — The new balance of power in Europe. Oxford U. P. 1932. 9/.
- BLAND (J. O. P.). — China. The pity of it. Heinemann 1932. 368 str. 8/6.
- CROZIER (F. P.). — Ireland for ever. Cape 1932. 302 str. 7/6.
- EGGLESTON (F. W.). — State Socialism in Victoria. King 1932. 354 str. 15/.
- ELLAM (J. E.). — Swaraj. The problem of India. Cheap edn. Hutchinson 1932. 288 str. 5/.
- FREEMAN (J.). — The Soviet Worker. An account of the economic, social and cultural status of labour in the U. S. S. R. Lawrence 1932. 408 str. 5/.
- GEMMIL (P. F.)... — Contemporary economic problems. Harpers 1932. 15/.
- IRWIN (Lord). — Indian problems. Allen & U. 1932. 12/6.
- JENKINS (D. V.). — The past and future of mankind. Rider 1932. 236 str. 3/6.
- Mc CABE (J.). — Can we save civilisation? Search Publish. Co. 1932. 256 str. 6/.
- MAUD (J. P. R.). — Local government in modern England. Butterworth 1932. 254 str. 2/6.
- MELCHETT (Lord). — Modern money. A treatise on the reform of the theory and practice of political economy. Secker 1932. 278 str. 10/6.
- PLUMMER (A.). — The world in agony. An economic diagnosis. Griffin 1932, 101 str. 2/6.
- PROBLEMS of population. Allen & U. 1932. 15/.
- QUIGLEY (H. S.) — Japanese government and politics. Appleton 1932. 442 str. 21/.
- STRACHEY (J.). — The coming struggle for power. 1932. 400 str. 9/.
- WHITE (J. B.). — Red Russia arms. Burrup, Mathieson 1932. 144 str. 3/6.

FRANCOUZSKÁ.

- ALLARD (P.). — Les dessous de la guerre révélés par les comités secrets. Ed. de France 1932. 15 fr.
- ALTAMIRA (R.). — Problèmes modernes d'enseignement en vue de la conciliation entre les peuples et de la paix morale. Presses univ. de France 1932. 282 str. 40 fr.
- ANGELINI (P.). — La politique du contingentement des importations. Presses univ. de France 1932. 196 str. 25 fr.
- APPEL du gouvernement chinois. Rapport de la Commission d'étude. Gamber 1932. 160 stran. 47.50 fr. (Documents annexés... 300 str. 37.50 fr.)
- d'ASCOLI (C. A.). — La constitution espagnole de 1931. (Les origines, les sources, les traits caractéristiques.) Ed. et publ. cont. 1932. 200 str. 30 fr.
- AYMARD (C.). — Devons-nous payer l'Amérique? Flammarion 1932. 252 str. 12 fr.
- BAINVILLE. — Bismarck. Ed. du Siècle 1932. 15 fr.
- BARTHÉLEMY (J.). — DUEZ (P.). — Traité de droit constitutionnel. 2. éd. Dalloz 1932. 955 str. 80 fr.
- BÉRAUD (H.). — Le feu qui couve. Les Ed. de France 1932. 15 fr.
- BIRNIE (A.). — Histoire économique de l'Europe (1760—1932). Payot 1932. 384 str. 25 fr.
- BODIN (Ch.). — Economie dirigée, économie scientifique. Recueil Sirey 1932. 141 str. 15 fr.
- BONNECASE (J.). — Philosophie de l'impérialisme et science du droit. Delmas 1932. 40 fr.
- BURDEAU (G.). — Le régime parlementaire dans les constitutions européennes d'après-guerre. Ed. internat. 1932. 450 str. 40 fr.